

STUDENCI A KULTURA

1. WYBÓR PROBLEMU

Obserwator zielonogórskiego środowiska studenckiego dostrzega jego małą ekspansywność kulturalną, roztopienie się zbiorowości studenckiej w społeczności miasta.

Kostatacja ta jest adekwatna, gdy analizujemy aktywność kulturalną przejawianą przez grupy studentów w obrębie własnej społeczności, jak również wówczas, gdy obserwujemy obecność kulturalną tej kategorii młodzieży w życiu kulturalnym miasta. Oczywiście fakt odnotowany w drugiej kolejności jest pochodną małej ekspansji studenckich grup twórczych we własnym środowisku.

Ostatnie zjawisko omówimy dokładniej, zawężymy natomiast obszar przez nas obserwowany do jednej uczelni — Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Wcześniej wskażemy kilka powodów dokonanej redukcji zakresu zainteresowań.

- 1) Aktywność kulturalna przyszłych nauczycieli przejawiana w okresie studiów stanowi sposób przygotowania do pełnienia roli wychowawcy. Intencjonalność twórczego lub recepcyjnego uczestnictwa w kulturze ma w uzasadnieniu tej tezy znaczenie nikłe.
- 2) Studenci uczelni nauczycielskiej nabywają umiejętności wyznaczające czynne uczestniczenie w kulturze, bowiem pełniąc podstawowe role uczestnika zajęć dydaktycznych opanowują różne dziedziny kultury symbolicznej.
- 3) Studenci uczelni pedagogicznej są absolwentami liceów ogólnokształcących zorientowanych na podjęcie studiów w momencie wyboru szkoły średniej.
Rola studenta mogła być definiowana przez nich jako kontynuacja roli ucznia.
- 4) Skupienie w jednej instytucji znacznej liczby młodzieży posiadającej

kompetencje do uczestnictwa w kulturze humanistycznej sprzyja wymianie doświadczeń i kształtowaniu się wzorów aktywności kulturalnej odpowiadającej tym kompetencjom.

- 5) Aktywność kulturalną studentów WSP, w różnych jej postaciach obserwujemy od kilku lat. Obserwacja dostarcza wiedzy o powstaniu grup twórczych, trwałości ich, aktywności w różnych dziedzinach kultury, o preferencjach kulturalnych studentów poszczególnych kierunków studiów, o wyborze instytucji kultury kierujących oferty do środowiska studenckiego.
- 6) Uczestnictwo studentów WSP w kulturze jest motywowane przez sformalizowany proces dydaktyczny. Badania zorganizowanych form aktywności kulturalnej kandydatów do zawodu nauczycielskiego stanowią także sposób sprawdzania efektywności tego procesu.
- 7) Opanowanie różnych wzorów aktywności kulturalnej w okresie studiów, jeśli połączone jest z opanowywaniem umiejętności, stanowi warunek konieczny przyjęcia roli przodownika kultury pełnionej w instytucji zawodowej działalności absolwenta WSP, instytucji osadzonej w środowisku społeczno — kulturowym wsi lub małego miasta.

Przedłożone racje wzmacniać mają sensowność decyzji o ograniczeniu opisu i wyjaśnienia zjawiska uczestnictwa studentów w kulturze do społeczności studentów jednej uczelni. Celowość argumentacji stwarza szansę udanych porównań wzorów aktywności kulturalnej studentów uczelni nauczycielskiej i studentów uczelni technicznej. Zamysł ten jedynie zgłaszamy obecnie, jego realizację odkładamy do kolejnego artykułu.

2. INSPIRACJE DYDAKTYCZNE AKTYWNOŚCI KULTURALNEJ.

Stosując podział typologiczny możemy stwierdzić, że uczestnictwo studentów w grupowych formach ekspresji kulturalnej koreluje z ich udziałem w sformalizowanym procesie dydaktycznym. Różne zajęcia fakultatywne przygotowują część studentów do czynnego uczestnictwa w kulturze symbolicznej, do upowszechniania wartości niektórych dziedzin kultury symbolicznej np. plastyki, fotografii, muzyki, teatru i tańca.

Uczestnicy zajęć fakultatywnych, organizowanych dla wzbogacenia doświadczeń kulturalnych kandydatów do zawodu nauczycielskiego, są uczestnikami wystaw plastycznych, fotograficznych, koncertów zespołów jazzowych lub kameralnych odwiedzających Zieloną Górę. Część spośród nich wzbogaca swoją wiedzę o dziele plastycznym, muzycznym czy fotograficznym, o stylach w muzyce lub plastyce, o warsztacie pracy twórczej. Liczebność grup fakultatywnych, ich koncentracja na niektórych kierunkach studiów sprawia, że mają one ograniczony wpływ na różnicowanie

społeczności studenckiej, utrwalenie w świadomości studentów i mieszkańców miasta odrębności kulturalnej środowiska akademickiego w zakresie upowszechnianych dziedzin kultury lub sposobów udostępnienia dzieł jakiejś dziedziny kultury symbolicznej. Nie mamy rozpoznania odnośnie do tego, jak rzutuje i czy rzutuje na prestiż studenta w gronie rówieśników jego ekspresja twórcza albo zasób wiedzy z jakiejś dziedziny kultury wyróżniający studenta pod tym właśnie względem. Oczekiwać można motywującego wpływu wysokiego prestiżu na intensyfikację działań o charakterze poznawczym lub ekspresyjnym.

W procesie dydaktycznym ma inspirację członkowstwo Chóru Akademickiego. Osiągnięcia artystyczne chóru, widowiskowy sposób dokumentowania osiągnięć, liczebność członków chóru, to wyznacza udział tej grupy twórczej w upowszechnianiu pieśni chóralnej, przede wszystkim w społecznościach miejskich województwa zielonogórskiego. Elitarny charakter kunsztu śpiewaczego ogranicza zakres potencjalnych poszukiwań kandydatów do zespołu chóralnego. Udostępnianie opracowanego repertuaru studenckiego odbywa się rzadko. Niewątpliwie rzutuje na opisany stan tryb pracy chóru, przygotowanie repertuaru, wielkość prób, a także wymiana składu osobowego, konieczność tworzenia zespołu od początku po takiej zmianie, niewątpliwie ogranicza ten splot uwarunkowań zasięg i siłę współtworzenia przez chór kulturalnych preferencji studentów i kształtowania wzorów czynnego uczestnictwa w kulturze. Jednak stale przypomina — swoimi prezentacjami — o wartościach kunsztu śpiewaczego, uroku chóralistyki w postaci dzieł mistrzowsko wykonanych, odbiegających od plebejskiego wzorca kultury muzycznej, emitowanej dla środowiska młodzieży przez środki masowego przekazu. Ponadto współuczestniczy w kształceniu przyszłych dyrygentów chórów szkolnych.

Inspiracje w procesie dydaktycznym dostrzegamy przy analizie zespołu tańca nowoczesnego. Jego działalność ma charakter propedeutyczny, jest w okresie intensywnych prób artystycznych. Pierwsze prezentacje dorobku artystycznego wskazują na możliwość wprowadzenia przez niego do społeczności studenckiej elitarniej umiejętności kulturalnej i wzmocnienia tendencji różniących tę społeczność pod względem realizowanych wzorów aktywności. Dla młodzieży studenckiej, zespół tańca nowoczesnego stanowi propozycję realizacji aspiracji kulturalnych, bardzo pożądanym w zawodzie nauczycielskim. Atrakcyjność tej propozycji można będzie ocenić po kilku latach działalności zespołu. Obecnie odnotowujemy pierwsze próby prezentacji dorobku artystycznego zespołu ukazujące środowisku studenckiemu bardziej wymagające wzory uczestnictwa w kulturze, neutralizujące dostrzegalneciążenie młodzieży studiującej do masowego powielania wzorów kulturalnej aktywności propagowanych przez

środki masowego przekazu. Zespół tańca nowoczesnego ma mniejsze szanse niż chór akademicki propagować wzór twórczego uczestnictwa w kulturze. Skupia on kilkunastu studentów a recepcja jego twórczych propozycji ma zasięg znacznie bardziej ograniczony od recepcji artystycznych prezentacji chóru. Różnice te nabierają wyrazu, gdy rozpatrujemy wielkość kręgu odbiorców prezentacji każdej z grup twórczych. Z procesu dydaktycznego wyrasta działalność zespołu tańca towarzyskiego. Rozpoczął on próby w bieżącym roku akademickim i określać można jego program, intensywność prób, natomiast dobór repertuaru i mistrzostwo wykonawstwa oceni społeczność akademicka, gdy zespół dokona prezentacji własnego dorobku artystycznego.

Na krótki okres czasu zaznaczyła swoją obecność w środowisku studentów WSP grupa fotograficzna „Nadodrze”. Rozwijała ona działalność poza uczelnią i nadal prezentuje własny dorobek w indywidualnych wystawach jej członków. Piszemy o niej omawiając różne postacie uczestnictwa studentów w kulturze, bowiem wśród członków tej grupy byli studenci pedagogiki kulturalno — oświatowej, a jej początkowa działalność zainspirowana została przez realizatorów programu dydaktycznego na kierunku pedagogiki kulturalno — oświatowej. Artystyczne prezentacje grupy w środowisku studenckim różnicowały repertuar ofert kulturalnych adresowanych do społeczności studenckiej.

Ukazywały one możliwości wyodrębnienia się w społeczności studentów elitarnych grup twórczych, szczególnie, gdy działalność ich ma zapewnione fachowe doradztwo artystyczne. Grupa fotograficzna „Nadodrze” ma udział w kształtowaniu zainteresowania studentów fotografią artystyczną. Trwałość tego zainteresowania jest problematyczna, podobnie jak zasięg oddziaływania propozycji artystycznych omawianej grupy twórczej na społeczność studencką. Przestała bowiem rekrutować swoich członków z tej społeczności i ze względu na społeczną genealogię zatraciła pierwotny charakter, zachowując szansę wkraczania do środowiska studenckiego za pośrednictwem propozycji artystycznych członków grupy.

Z procesu dydaktycznego wyrosła studencka grupa teatralna „NIESELEKCYJNI”. Wyróżniała się ona wśród innych grup teatralnych liczebnością członków, jednorodnością składu osobowego — tworzyli ją studenci pedagogiki kulturalno — oświatowej, czasem działalności, ambitnym programem oraz wyraźną ekspensywnością w upowszechnianiu kultury teatralnej. Przedstawiała własne propozycje artystyczne młodzieży robotniczej, szkolnej i studenckiej. Miała także osiągnięcia dydaktyczne — wielu członków grupy uzyskało stopień instruktora teatru amatorskiego i prowadzi zespoły dziecięce lub młodzieżowe. Pomijamy w opisie grupy dobór repertuaru i wykonawstwo, wszak osoby bardziej kompe-

tentne uczyniłyby to lepiej. Stwierdzamy fakt działalności grupy twórczej, jej obecność artystyczną w środowisku studentów WSP i niektóre społeczne oraz dydaktyczne reperkusje tego.

Zasygnalizujemy jedynie obecność w społeczności studentów WSP grupę teatralną „Z PRZENIESIENIA”. Jej praca nie wyszła poza etap prób. Zanim repertuar i wykonawstwo zostanie zaprezentowane studentom, odnotujemy fakt, wyraźnego zainteresowania studentów zamierzeniami artystycznymi grupy teatralnej, planem repertuarowym i terenem ekspansji przyszłej. Tworzenie tradycji teatrów studenckich w społeczności akademickiej zasługuje na wsparcie, szczególnie, gdy następuje ono w uczelni nauczycielskiej.

Grupa teatralna „Nieselekcyjni” dokumentowała możliwości twórcze część studentów aktualizujące się w sprzyjającym układzie warunków dydaktycznych. Jednocześnie różnicowała ona społeczność studencką tworząc krąg kulturalny złożony z wykonawców dzieła scenicznego i jego odbiorców, nosicieli indeksu studenckiego.

3. TRWAŁOŚĆ GRUP TWÓRCZYCH.

Omawiane grupy twórcze wprowadzają lub wprowadzały do kultury środowiska studenckiego elitarne wzory uczestnictwa w kulturze. Pojęcie elitarne wzory rozumiemy relatywnie do wzoru obiegowego, powielonego masowo, charakteryzującego się dominacją kontaktów towarzyskich i aktywnością werbalną. Elitarność tych wzorów ogranicza ich zasięg realnego obiegu, przyjmowania i reprodukowania przez inne grupy studentów. Stanowi to jeden powód nieciągłości emitowania wzorów elitarnego uczestnictwa studentów w kulturze.

Skład osobowy grup twórczych kształtuje się każdorazowo od nowa. Rotacja całych zespołów łączy się z okresem studiów. Niektóre z nich nie mają szansy odrodzenia się w postaci pierwotnej, bowiem nowy skład osobowy determinuje wybór programu. Nietrwałość składu osobowego grup twórczych przesądza o słabości socjalizacyjnej ich funkcji, o ograniczonym zasięgu kulturotwórczej promocji tych grup. Jeśli zabraknie mecenasa, instruktora, nauczyciela, grupa traci osobowość artystyczną a następnie rozpada się i jedynie w świadomości członków jej zarejestrowane są dokonania artystyczne. Trwałość grup twórczych, studenckiego środowiska WSP stanowi problem dydaktyczny i wychowawczy. Pamięć wzorów ekspresji twórczej, indywidualnej i grupowej, zabezpieczać może jedynie instytucjonalizacja działalności kulturalnej studentów.

Słabością studenckich grup twórczych jest niski stopień instytucjonalizacji ich działania. Role społeczne są wyraźnie zróżnicowane w aspek-

cie prakseologicznym, mniej w aspekcie społecznym. Liderem zespołu może być jeden z członków, instruktor, dyrygent, reżyser, mistrz nie będący realizatorem programu.

Brak utrwalonych a obowiązujących wzorów awansu artystycznego, procedur przekazywania doświadczeń artystycznych lub organizacyjnych obejmujących sposoby rekrutacji do zespołu, doskonalenie warsztatu pracy, upowszechnienie własnych propozycji kulturalnych. Następujące po sobie mutacje grup teatralnych, fotograficznych lub tanecznych nie są spadkobiercami osiągnięć własnych poprzedniczek i sukcesorami ich prestiżu osadzonego w świadomości społecznej studenckiej zbiorowości. Słabe sprzężenie działalności grup twórczych z procesem dydaktycznym, poza samą inspiracją, sprawia, że nie jest odczuwalna, w sposób imperatywny, potrzeba instytucjonalizacji ich działalności. Tradycje pracy grupy, pamięć organizacji nie wyznacza działania zespołowego kolejnego składu osobowego zespołu teatralnego, tanecznego, plastycznego. Pojęcie pokolenie artystyczne nie ma dysygnatów. Proces uczenia się ról społecznych w następstwie obserwacji działań grupy w zakresie ćwiczeń lub w okresie prezentacji, odtwarzanie tych działań w postaci kontynuacji programu, stylu wykonawstwa, praktycznie nie występuje z wyjątkiem chóru akademickiego. Zasięg i siła społecznego oddziaływania grup twórczych wyznaczona jest przez częstotliwość propozycji artystycznych kierowanych do środowiska akademickiego. Z obserwacji wiemy, że grupy twórcze mają krótki żywot.

Nowa grupa złożona z kolejnego rocznika studentów nie będzie korzystająca z zapisu dorobku poprzedniczki, wszak brakuje dokumentacji a pamięć odbiorców jej dorobku ma nikłą przydatność dla lidera grupy nowej. Czas działania i czas społecznego oddziaływania nie pokrywają się, żywotność artystyczna grupy pozwala na rozpoznanie odrębności, stanowczo jest za krótki dla wytworzenia się silnego poczucia identyfikacji kręgu kulturalnego z jej losem. Prestiż społeczny członka grupy twórczej koreluje z atrakcyjnością propozycji artystycznych, mniej z artystyczną wartością działań upowszechnianego. Prezentacje chóru przyciągną mniej młodzieży studenckiej niż prezentacje kabaretów, zespołu jazzowego, Trudno określić korelacje między członkowstwem grupy twórczej a rolą wychowawcy w przeszłości. Z pewnością uczestnictwo w grupie ma inną motywację w porównaniu z motywacją uczęszczania na zajęcia dydaktyczne, bowiem rola członka zespołu artystycznego jest autonomiczna względem przyszłej roli wychowawczej. Bliżej niezdefiniowany status społeczny grup twórczych, w porównaniu z młodzieżowymi grupami politycznymi, stanowi wskaźnik słabego zaawansowania procesu instytucjonalizacji ich działania. Ta nieokreśloność statusu rzutu na efektywność

rekrutacji nowych członków. Żadna organizacja młodzieżowa działająca na uczelni nie wykazała szczególnej determinacji w upowszechnianiu dorobku artystycznego grup twórczych a mecenat ich ma charakter symboliczny. Obecność grup twórczych w społeczności studenckiej wyznacza elitarne standardy uczestnictwa w kulturze a jednocześnie limituje zasięg i trwałość ich kulturalnej ekspansji.

4. ODRĘBNOŚĆ KULTURY STUDENCKIEJ

Trzeba stanowczo stawiać pytania czy grupy twórcze stanowią świadectwo odrębności kulturalnej społeczności studenckiej. Czy w zbiorowości miasta średniej wielkości wytwarza się kultura symboliczna mobilizująca kulturalnie młodzież studencką, nadając tej zbiorowości splendor? Niektóre wypowiedzi sformułowane już stanowią pośrednią odpowiedź na te pytania. Do nich dodać trzeba kilka innych. łącznie stanowiących prezentacje jednego spośród możliwych punktów widzenia. Żadna grupa nie promowała takich dzieł kultury, specyficznych, które mogły stać się składnikiem trwałego dorobku jakiejś dziedziny kultury studenckiej (teatru, plastyki, muzyki, fotografiki, itp.) Brak też w uczelni instytucji kultury zabezpieczającej ciągłość wzorów uczestnictwa studentów w kulturze czy wzorów twórczości kulturalnej. Każda grupa twórcza gotowa upowszechnić osiągnięcia artystyczne poza środowiskiem studentów WSP napotyka na utrudnienia, brakuje bowiem instytucji uczelnianej, której działalność pomogłaby w realizacji tego zamysłu, nie tylko okazjonalnego, rocznicowego. Miasto macierzyste dla uczelni, miasta województwa zielonogórskiego rzadko i tylko niektóre miały możliwość poznać propozycje artystyczne studenckich grup twórczych. Propozycje trafiają do samych studentów, pozostają w świadomości części spośród nich, w społecznym rozpoznaniu poza uczelnią kultura studencka, aspiracje kulturalne lub artystyczne grup twórczych, mają skromny udział w definiowaniu kultury społecznej studenckiej jako odrębnej, bardziej elitarnej, zróżnicowanej, dynamicznej. Może też zbyt ambitne są określenia kultura studencka, elitarne wzory uczestnictwa studentów w kulturze, propozycje artystyczne studenckich grup twórczych. Opisowe pojęcie — uczestnictwo studentów w kulturze lepiej przystaje do realiów odczytywanych przez zewnętrznego obserwatora. Trzeba wskazać kolejny warunek tworzenia się kultury studenckiej. Myślimy o identyfikowaniu się młodych ludzi obdarowanych indeksami studenckimi z symbolami wytworzonymi przez to środowisko, wzajemne definiowanie własnego statusu za pomocą tych symboli, uznanie ich za składniki procesu socjalizacji zachodzącego w społeczności młodzieży akademickiej WSP. Jeżeli tak jest, oznacza to powiększenie się liczby wyróżników studenta o sposób kontaktu

jego z symbolami kultury uznawanymi za własne, rodzinnego pochodzenia, a oryginalne, nobilitujące studenta w świadomości własnej lub w świadomości reprezentantów młodzieży szkolnej czy robotniczej oraz w świadomości reprezentantów pokolenia wychowawców młodzieży akademickiej.

W przekonaniu reprezentantów różnych kategorii społecznych wszelkie rodzaje grupowe aktywności kulturalnej studentów dokumentują odrębność ich kultury. Formujemy tutaj domysł wymagający sprawdzenia w badaniach socjologicznych.

Słaby stopień instytucjonalizacji działalności grup studenckich twórczych sprawia, że nie ma ustalonych i przyjmowanych przez kolejne pokolenie członków owych grup wzorów promocji awansu kulturalnego lub osiągnięć kulturalnych wyznaczających prestiż osobisty lub prestiż grupy. Rozpoznanie członków grup twórczych w stycznościach bezpośrednich, we wzajemnych kontaktach towarzyskich zachodzi bez uwzględnienia dystynkcji instytucjonalnych. Prawdopodobne wydają się takie sytuacje towarzyskie, w których wzajemne pozytywne oceny nie są wyznaczone przynależnością do grup twórczych, a walory osobowe, podobnie jak samo członkostwo, nie stanowią przedmiotu zbiorowej dyskusji i adoracji.

Grupy twórcze mają słaby związek z działalnością klubów studenckich. Z tego powodu mogły one uczestniczyć w skromnym wymiarze w wyodrębnianiu kultury studenckiej i nadawaniu jej charakteru elitarnego. Dokumentowały one swoje osiągnięcia w środowisku studentów WSP, poza działalnością tych klubów lub poza społecznością akademicką. Sądzić można, że w rozpoznaniu studentów grupy twórcze stanowią segmenty społecznej struktury uczelni, wyraźnie osadzone w procesie dydaktycznym jednego lub dwóch kierunków studiów,

5. KLUBY STUDENCKIE

Dokonać chcemy także opisu funkcji klubów studenckich w tworzeniu lub upowszechnianiu różnych dziedzin kultury. W programowym założeniu działalności klubów odbiorcą dzieł swoistych dla dziedzin kultury przez nie upowszechnianym ma być student przygotowany do obcowania z bardziej plebejskim, może nawet pospolitym nurtem twórczości kulturalnej. Klub „Zatem”, w mniejszym natężeniu klub „Chochoł” upowszechnia kulturę muzyczną, taneczną, plastyczną, literacką, teatralną, fotograficzną. Obserwacja aktywności kulturalnej studentów wskazuje na to, że taniec, muzyka, teatr stanowią dziedziny kultury szczególnie dla nich atrakcyjne. Łatwiej to wskazać, trudniej określić funkcje uczestnictwa w tych dziedzinach kultury. Poziom uczestnictwa w atrakcyjnych

dziedzinach kultury wymaga dokładniejszego analizowania. Muzyka jazzowa, country, rockowa, przede wszystkim ta ostatnia, przyciągają uwagę znacznej części studentów, natomiast muzyka poważna, symfoniczna jest zbyt trudna aby mogła pozyskać liczniejsze grono stałych słuchaczy ze środowiska studentów WSP, narzucić własne preferencje i przeciwstawić się ekspansji muzyki disco. Świadectwem pewnych trafności przekonania naszego będzie absencja studentów, poza wychowaniem muzycznym, na koncertach filharmonii zielonogórskiej. Studenci innych kierunków np. pedagogiki kulturalno-oświatowej, historii lub wychowania technicznego są nader rzadko na koncertach muzyki symfonicznej aby przez niewielką liczbę ich oddziaływali na środowisko studenckie motywujące różne jego kręgi do słuchania muzyki symfonicznej.

Taniec jest szczególnie popularną u studentów dziedziną kultury. Umiejętność tańczenia spełnia funkcje towarzyskie, rzadziej estetyczne. Świadectwem tego jest zainteresowanie dyskoteką prowadzoną w klubie „Zatem” i kursem tańca towarzyskiego. Zespół tańca nowoczesnego ma skromną liczbę członków i niewielką liczbę odbiorców jego prezentacji artystycznych wśród studentów. Próba tworzenia tańca ludowego nie powiodła się bowiem chętnych studentów było zbyt mało w stosunku do liczby par mogących stanowić zespół. Sądzimy, że powodem nieskuteczności zachęt do zgłaszania przez studentów deklaracji uczestnictwa w zespole jest brak tradycji folklorystycznych na wsi lubuskiej. Żaden klub studencki nie upowszechnia tego gatunku muzyki. Odradzające się zainteresowanie tańcem ludowym w rejonach Polski centralnej i wschodniej pozostaje bez żadnego rezonansu na terenie Ziemi Lubuskiej. Żywotność artystyczna Lubuskiego Zespołu Pieśni i Tańca sprawia, że kilku studentów WSP uczestniczy w próbach i prezentacjach. Nie znajduje to żadnego odzwierciedlenia w samej społeczności akademickiej.

Studenci WSP mają skromne doświadczenie w zakresie organizowania i prowadzenia kabaretu. Stwierdzić trzeba, że próby tworzenia własnego kabaretu miały krótki żywot i przemijały bez śladu artystycznego w społeczności studenckiej. Ostatnia próba podjęta przez studentów pedagogiki kulturalno-oświatowej okazała się owocna. Kabaret „Potem” zyskał pełną aprobatę rówieśników i stał się przedmiotem adoracji różnych kręgów studenckich. Trwałość jego kulturalnej obecności uzależniona jest od atrakcyjności propozycji programowych. Zapotrzebowanie na ten typ rozrywki sprawia, że każdy przyjazd zespołu spoza ośrodka zielonogórskiego wyzwała zainteresowanie, inspiruje komentarze i gwarantuje wysoką frekwencję. Częstotliwość odwiedzin zielonogórskiego środowiska akademickiego przez zespoły kabaretowe zdecydowanie odbiega od oczekiwań studentów WSP. Zasięg artystycznego oddziaływania grup kabaretowych kończy się na recepcji dzieła, recenzowaniu spektaklu do-

konywanym w gronie towarzyskim. Zasięg społecznego wpływu spektaklu grup kabaretowych limitowany jest przez kameralny skład osobowy widowni gromadzącej się w klubie „Zatem”. Widzowie spektakli kabaretowych są mniej stali od słuchaczy koncertów filharmonii. Decyduje o tym nie tylko większa łatwość obcowania z artystycznymi propozycjami kabaretu ale także dostępność fizyczna klubu „Zatem” dla mieszkańców DS-u. Kontakt ze spektaklem grupy kabaretowej ma uwarunkowania sytuacyjne takie, jak czas występów zespołu, cena biletu, zamieszkiwanie potencjalnych widzów w DS-ie, czas uzyskania informacji o występach kabaretu itp. Prezentacja w klubie „Zatem” studenckich kabaretów i teatrów małych form sprzyja tworzeniu się kręgów społecznych, podłożem czego jest zainteresowanie teatrem. Zainteresowania te realizowane są w następstwie obecności na spektaklach zespołu zaproszonego przez studencki klub lub Ośrodek Upowszechniania i Twórczości Teatralnej. Teatr studencki i kabaret studencki bardziej odpowiada oczekiwaniom artystycznym części studentów, ich elitarnym gustom lub poczuciu humoru, bardzo intelektualnemu, niż oferty artystyczne i programowe teatru radiowego lub telewizyjnego. Nie bez znaczenia jest aluzyjność programu, wielka metafora ideologiczna teatralnego dzieła udostępnianego społeczności studenckiej. Odpowiada to aspiracjom poznawczym i artystycznym młodych odbiorców dzieła scenicznego. Nasze obserwacje, bardzo wyrywkowe, wskazują na to, że widownia spektaklu kabaretowego lub teatralnego składa się ze studentów różnych kierunków studiów a przewaga liczbowa studentów kierunków humanistycznych nie stanowi reguły. Stan taki tłumaczymy lepszym przygotowaniem młodzieży przez szkołę do czytania sensu dzieła literackiego niż dzieła muzycznego. Muzyka symfoniczna, kameralna, wymaga od słuchacza namysłu, skupienia uwagi jest i chce aby dzieło muzyczne stało się czytelne. Wprowadzenie nawet krótkie do spektaklu teatralnego może czynić zadość oczekiwaniom widza pragnącego odczytać sens sztuki teatralnej, czego nie spełni wprowadzenie do koncertu muzyki kameralnej.

Propagowanie przez kluby studenckie fotografiki artystycznej ma bardzo skąpe potwierdzenie w postaci wystaw, odbiega od ich możliwości i oczekiwań studentów. Poza działalnością wystawienniczą, rzadko prowadzoną, kluby nie mają właściwie programu podporządkowanego prezentacji osiągnąć artystycznych artystów fotografików lub grup twórczych. Wielu studentów fotografuje, jest to zajęcie dla nich hobbyistyczne, rzadko daje ono efekt w postaci wystawy. Brak też informacji o wystawach organizowanych w innych instytucjach zachęcających do ich zwiedzania. Większy udział w upowszechnianiu kultury fotograficznej ma Galeria WSP. Jej umiejscowienie w gmachu głównym, a także czas otwarcia i czas ekspozycji prac artystów fotografików, sprzyja od-

wiedzaniu wystaw i kształtowaniu się u studentów preferencji artystycznych, rozumieniu dzieła fotograficznego, poznawaniu różnorodnych technik tworzenia dzieła fotograficznego.

Analogicznie prowadzona jest w klubach studenckich działalność sprzyjająca upowszechnianiu kultury plastycznej. Ma ona charakter okazjonalny. Brak w tej działalności wyraźnie wyznaczonych kierunków dążenia i preferencji artystycznych. Wystawiennictwo fotografii i plastyki zajmuje marginalną pozycję w aktualnie przyjętej formule programowej klubów studenckich. Obie dziedziny kultury są efektywnie upowszechniane przez Galerię Wystaw Artystycznych. Stanowi ona wyodrębnioną jednostkę organizacyjną mocno sprzężoną z Biblioteką Główną WSP i studenckimi grupami fakultatywnymi. Wielość wystaw, częstotliwość zmiany eksponatów a także poziom artystyczny dzieł sprawia, że ma ona liczne grono stałych uczestników. Wystawy plastyczne prezentują bogaty wachlarz technik, kanonów artystycznych, wartości ideowych, z tego względu mają one szansę wprowadzania do kultury studenckiej dzieła bardzo ambitne, trwałe, służące także realizacji celów dydaktycznych.

Na aktywność kulturalną studentów daje się nakładać różnorodne miary i wydawać o niej wielorakie oceny. Z tej racji, że piszemy o aktywności kulturalnej studentów uczelni nauczycielskiej trzeba dostrzegać funkcje jej w przygotowaniu do zawodu. Wszelkie rodzaje uczestnictwa w kulturze ściśle związane z procesem dydaktycznym, z odrębnością przedmiotową danego kierunku studiów wzbogacają wiedzę i umiejętności studenta o składniki współokreślające sposób i efektywność pełnienia zawodowej funkcji wychowawcy.

Rozpatrując uczestnictwo studentów w kulturze, w jego funkcji zawodowej dostrzegamy znaczne zróżnicowanie kierunków studiów. Źródła tego zróżnicowania są słabo rozpoznane. Badania samego zjawiska dostarczyć mogą wiedzę bardzo pożyteczną w tworzeniu schematu wyjaśniania i w tworzeniu programu wychowawczej działalności uczelni nauczycielskiej. Studenci niektórych kierunków studiów prowadzą działalność kulturalną stanowiącą sposób kontynuacji uczestnictwa w procesie dydaktycznym, merytorycznie swoistym dla danego kierunku studiów. Stanowi ona nierzadko samodzielnie stworzoną przez studentów okazję do sprawdzania faktycznych możliwości twórczych indywidualnie lub grupowo realizowanych.

Wkomponowanie aktywności kulturalnej studentów wielu kierunków studiów w przygotowanie do zawodu nauczycielskiego, jeśli nie stanowi ona kontynuacji form aktywności dydaktycznej, swoistych dla da-

nego kierunku studiów, napotyka na utrudnienia semantyczne, może także ideologiczne. Studia wyższe mają program kształcenia nauczyciela dydaktyka i interpretatora procesów społecznych, biologicznych lub kulturowych. Różnice środowiskowe określone tradycją kulturową instytucji kształcących przyszłych nauczycieli odnoszą się do tego, czy prymat przyznać teorii, czy praktyce w ocenie kwalifikacji zawodowych kandydatów do zawodu nauczycielskiego. Wszelka działalność kulturalna a także społeczna programowo wyrastająca poza treści dydaktyczne nie daje się włączyć w proces przygotowania studentów do zawodu nauczycielskiego. Pozostaje nam wówczas kwalifikować ją do hobby osobistego, o dominacji funkcji rekreacyjnych, terapeutycznych lub hedonistycznych. Stan faktycznie diagnozowany przez nas stanowi skutek realizacji koncepcji kształcenia przyszłych nauczycieli. Zmiana stanu faktycznego musi być poprzedzona zmianą samej koncepcji przygotowywania studentów do pełnienia różnych ról nauczycielskich. Rozbudowa siatki zajęć dydaktyczna, znaczna w skąpym przedziale czasu, a także wzbogacanie zasobu wiedzy przekazywanej studentom w sformalizowanym procesie nauczania, przy silnej presji wzoru dydaktycznego na projektantów programów studiów nauczycielskich, wszystko to razem przesądza o tym, że małe są szanse na uznanie oficjalne różnych form aktywności kulturalnej i społecznej za istotny składnik procesu profesjonalizacji kandydatów do zawodu nauczycielskiego. Za takim uznaniem przyszłoby działanie sprzyjające zmianie zasad selekcji kandydatów na studia nauczycielskie oraz włączenie do kryteriów oceny przygotowania studentów do zawodu nauczycielskiego ich aktywności kulturalnej i społecznej.

Grupy twórcze i działalność klubów studenckich w niedostatecznym stopniu nadają uczestnictwu studentów w kulturze charakter swoisty dla tej kategorii młodzieży. Grupy twórcze dlatego słabo zaznaczają odrębność kultury studenckiej w środowisku miasta średniej wielkości, gdyż poza chórem akademickim, rzadko prezentują swoje propozycje artystyczne w instytucjach tego miasta. Chór natomiast rzadziej udostępnia własny repertuar studentom, częściej społeczeństwu Zielonej Góry. Kluby studenckie mają skromny udział w tworzeniu subkultury studenckiej, gdyż zakres oddziaływania ekspresji twórczej grupowej lub indywidualnej, np. kabaretu, ballady, koncertu jazzowego ma wiele warunkowań niekorzystnych. Częstotliwość prezentacji programów grup twórczych w klubach liczebność odbiorców limitowana także wielkością pomieszczeń klubowych, walory artystyczne propozycji programowych, wszystko to sprawia, że działalność klubów mniej waży w zespole wyznaczników osobliwości kultury studentów WSP niż oczekują tego kręgi osób kreujących programy klubów. Nie sądzimy aby rangę artystyczną i intelektualną kultury studentów nauczycielskiej uczelni nadawała dy-

skoteka. Sama popularność tej postaci obcowania z kulturą taneczną nie wzmacnia jej wartości artystycznej a kompetencje propagatorów nie nadają tych wartości dyskotekowej muzyce. Socjologicznym problemem jest wskazanie popularności muzyki disco w społeczności studenckiej i antyelitarnego charakteru tej popularności.

Kultura masowa w społeczności studenckiej tym bardziej znaczy w zaspokajaniu potrzeb kulturalnych im mniejszy jest udział grup twórczych i klubów studenckich w spełnianiu takiej funkcji. Stwierdzić trzeba, że siła wpływu kultury masowej na aktywność kulturalną studentów słabo została zbadana przez socjologów. Kino, radio i prasa stanowią główne instytucje transmitujące treści kultury masowej do młodzieży akademickiej. Mniej dokładnie potrafimy określić ideologiczne, artystyczne i moralne wartości akceptowane przez studentów a komunikowane im przez środki masowego przekazu. Czy różnią się one od analogicznych wartości akceptowanych przez młodych robotników, młodych rolników, młodych urzędników lub młodzież szkół średnich. Powszechnie znane zainteresowanie młodzieży studenckiej muzyką jazzową pod koniec lat 50-tych wyróżniało te kategorie młodzieży od młodzieży robotniczej lub chłopskiej. Obserwacja swobodna zdaje się dawać powody do stwierdzenia, że upodobania i gusty muzyczne studentów uczelni osadzonej w mieście średniej wielkości mniej obecnie dystansują tę młodzież niż w latach 60-tych od młodzieży robotniczej i młodych rolników prowadzących gospodarstwa własne. Zmniejszanie dystansu zachodziło w dwóch kierunkach z przewagą redukcji aspiracji kulturowych młodzieży akademickiej. Krytyczna konstatacja wymaga sprawdzenia.

6. CIĄGŁOŚĆ BIOGRAFII KULTURALNEJ STUDENTÓW

Odrębny problem, o znaczeniu teoretycznym i praktycznym jednocześnie, stanowią ciągłość wzorów uczestnictwa w kulturze. Jego wersję empiryczną można przedstawić tak: czy student uczęszczający na koncerty muzyki symfonicznej uczęszczał na koncerty takiej muzyki będąc uczniem szkoły podstawowej lub szkoły średniej a student odwiedzający wernisaże, wystawy tkaniny artystycznej zdobywał doświadczenie w dziedzinie kultury plastycznej będąc uczniem szkoły podstawowej i szkoły średniej. Nasza wiedza o problemie wzmiankowanym przemawia za przyjęciem tezy zakładającej dominację statystyczną nieciągłości biografii kulturalnej młodzieży podejmującej studia pedagogiczne. Przerwa w ciągłości następuje w okresie szkoły średniej. Spostrzeżenie nasze okazać się może trafne w odniesieniu do absolwen-

tów liceów ogólnokształcących, mniej trafne w odniesieniu do absolwentów techników. Dla tych ostatnich przerwa w realizacji wykształconych wzorów aktywności kulturalnej występuje na I roku studiów wyrażana opinią o konieczności adaptowania się studentów I roku, w wielu wymiarach, do nowego środowiska: w wymiarze instytucjonalnym, towarzyskim i kulturowym potencjalnie rozciąga się na wzory aktywności kulturalnej studentów. Brakuje nam empirycznego potwierdzenia tego domysłu. Sądzymy, że zwolennicy teorii procesu uspołecznienia eksponujący instytucjonalne stadia rozwoju społecznego jednostki (okres przedszkolny, okres szkoły podstawowej, szkoły średniej, okres studiów wyższych itp.) wyartykułują przede wszystkim różnicę między szkołą wyższą a szkołą średnią. Chociaż aspekty dydaktyczne stanowią najbardziej znaczący składnik procesu uspołecznienia uwzględniany przy określaniu studiów, opowiadamy się za objęciem czynnościami klasyfikacyjnymi poziom uspołecznienia wzorów ekspresji i wzorów recepcji wartości kultury symbolicznej opanowywane przez młodego człowieka. Zaniedbanie tego kręgu problemów w socjologicznych badaniach procesu adaptacji i uspołecznienia studentów stanowi rodzaj deformacji aksjologicznej. Źródłem jej jest przyjęcie dydaktycznej koncepcji kształcenia młodzieży na poziomie wyższym jako najlepiej uargumentowanej racjami poznawczymi i praktycznymi podstawy procesu selekcji, a nawet jej uspołecznienia. Koncepcja konkurencyjna rozciągająca pojęcie przygotowania do zawodu nauczycielskiego także na rozwój kulturalny studenta dopuszcza, a może nawet postuluje, badania zmiany wzorów ekspresji i recepcji wartości kultury symbolicznej wraz z procesem internalizacji roli studenta.

Empiryczne ustalenia dokonane w badaniach studentów uczelni nauczycielskiej mają służyć rozpoznaniu stopnia odrębności kultury ich w porównaniu z kulturą innych kategorii młodzieży. Myślimy o odrębności kultury studentów uczelni nauczycielskiej osadzonej w mieście średniej wielkości, gdy ją rozpatrujemy w kontekście kultury młodzieży szkolnej. Wielkość dystansu artystycznego wzorów tej kultury w stosunku do kultury młodzieży szkół średnich stanowić będzie świadectwo ciągłości ich albo kształtowaniu się nowych, typowych, dla studentów. Wielkość tego dystansu określa sens pojęcia, rozumiany typologicznie, zmiana wzoru ekspresji i recepcji kulturalnej związana z podjęciem roli studenta przez absolwentów różnych typów szkół średnich, nie artystycznych np. średniej szkoły muzycznej, liceum plastycznego, szkoły rzemiosł artystycznych itp. Dwa wymiary omawianego zjawiska trzeba wyraźniej wyartykułować. Intersubiektywne wzory uczestnictwa studentów w kulturze stanowią normatywny składnik kultury studenckiej spełniający funkcje motywacyjne a jednocześnie stanowiące składnik systemu kon-

trolu nieformalnej. Sądzymy, że badacz empiryk potrafi wskazać podstawowe składniki owych wzorów. Subiektywne rozpoznanie poczynione przez studenta może rozbiegać się z tym, co zakłada socjolog badający wzory uczestnictwa studentów w kulturze. Analiza biografii kulturalnej studentów uczelni nauczycielskiej podporządkowana ustaleniu jej ciągłości powinna obejmować oba wymiary. Uwzględnianie wyłącznie aspektu kulturowego służy poznaniu odrębności kultury studentów dowolnej uczelni przy przyjęciu jednego wzorca kultury studenckiej. Koncepcja taka staje się przydatna do analizy teoretycznej procesu uspołecznienia młodzieży studenckiej.

Analiza naukowa subiektywnego aspektu różnic w kulturze młodzieży wg kryteriów społecznych wyodrębnionej, przede wszystkim różnic kultury studenckiej i młodzieży szkoły średniej, okazuje się przydatna, gdy staramy się wyjaśnić uwarunkowania bierności kulturalnej studentów uczelni nauczycielskiej usytuowanej w mieście średniej wielkości albo zrozumieć powody atrakcyjności kultury studenckiej w świadomości kandydatów do indeksu akademickiego.

Po kilku refleksjach o charakterze dygresji teoretycznej, przechodzimy do rozpatrzenia problemów ściśle sprzężonych z naszym zamyśleniem. Mała dynamika aktywności kulturalnych studentów uczelni nauczycielskiej wkomponowanej w środowisko społeczno-kulturowe miasta średniej wielkości ma swoje uwarunkowania w genezie społeczno-kulturowej jej studentów. Liczebnie dominują potomkowie rodzin robotniczych, pracowników umysłowych, techników pracowników biurowych administracji przemysłowej i państwowej rozmieszczonych w małych miastach województwa zielonogórskiego i województw ościennych. Miasta te mają skromną bazę lokalową, małą liczbę kadry dobrze przygotowanej do tworzenia wzorów uczestnictwa młodzieży w kulturze różniującej wyraźnie poziomy tego uczestnictwa. Młodzież szkolna wdrażana jest przez szkołę do aktywności kulturalnej mocno związanej z procesem dydaktycznym. Urzędową, organizacyjną formułą przygotowania uczniów do czynnego uczestnictwa uczniów w kulturze są koła przedmiotowe. Funkcje uczestnictwa w pracach tych kół mogą odbiegać od motywacji. Uczniowie uznają swoje uczestnictwo bądź jako wzmocnienie szansy osiągnięcia indeksu akademickiego bądź jako sposób wzmocnienia pozycji na skali osiągnięć dydaktycznych. Inne motywacje mają znacznie mniejszą siłę lub skromniejszą reprezentację w zbiorowościach uczniowskich. Doświadczenia w grupowej aktywności kulturalnej nabywane są zgodnie ze szkolnymi kanonami i wg wzorów należących do subkultury szkoły, powstałymi w tej instytucji i utrwalającymi jej monopol w rozwoju kulturalnym młodego człowieka. Natomiast doświadczenie związane z opanowaniem umiejętności i wiedzy wyznaczającego in-

dywidualne wzory ekspresji lub recepcji kultury symbolicznej nabywane jest w domu rodzinnym. W małych miastach rodzina zachowała prymat w wyznaczaniu kierunku, tempa i trwałości zainteresowań kulturalnych. Instytucje kultury zaliczane do drugiego układu są słabe ekonomicznie aby mogły wprowadzić do kultury małego miasta elitarne wzory uczestnictwa w kulturze, atrakcyjne dla młodzieży szkolnej. Ponadto instytucje te dysponują zbyt słabą kadrą aby same mogły tworzyć takie wzory. Absolwenci szkół średnich rozmieszczonych w małych miastach mają zunifikowane biografie kulturalne kształtowane przez środki masowego przekazu, koła zainteresowań wkomponowane w proces dydaktyczny szkoły i przez tradycję kulturalną rodziny. Te trzy kategorie instytucji urabiają biografie kulturalną kandydatów do indeksu studentckiego. Na tle ich działalności można analizować wpływ lokalnych instytucji kultury i kręgów rówieśniczych. Badania doświadczeń kulturalnych kandydatów do indeksu studenta uczelni nauczycielskiej wywodzących się z małych miast dostarczają wiedzy pełniejszej od czynionych obecnie przypuszczeń sformułowanych dla wyjaśnienia obserwacji rodzajów uczestnictwa studentów w kulturze. W uczelni usytuowanej w środowisku społeczno-kulturowym miasta średniej wielkości tworzy się skupisko młodzieży akademickiej o podobnym rodowodzie społeczno-kulturowym i zbliżonych doświadczeniach kulturalnych uzyskanych w szkole średniej. Konsekwencje tego są bardzo różnorodne. Brak liderów grup twórczych wśród studentów, natomiast przodownicy kultury są komentatorami wydarzeń kulturalnych i współtwórcami grupowych ocen tych wydarzeń. Brak liderów grup twórczych sprawia, że zbiorowość studentcka jest amorficzna, słabo zhierarchizowana przez osiągnięcia artystyczne lub elitarne wzory uczestnictwa w wielu dziedzinach kultury. Kręgi nieformalne unifikują zainteresowania kulturalne, obniżają raczej a nie wzmacniają aspiracje kulturalne studentów. Z tego powodu mają one negatywny wpływ na kreowanie indywidualności artystycznej stanowiącej przedmiot zbiorowej adoracji społeczności studentckiej. Niemożliwość wykreowania indywidualności artystycznej ma także genezę w składzie społeczno-kulturalnym studentów uczelni nauczycielskiej usytuowanej w mieście średniej wielkości.

Badanie ciągłości kulturalnej studentów pierwszego roku wymaga uwzględnienia procesu akulturacji. Doświadczenie kulturalne absolwentów szkół średnich działających w małych miastach może nie opowiadać standardom uczestnictwa w kulturze narzucanych przez środowisko studentckie. Dodatkowy problem, jaki się tu pojawia, to ciężenie studentów do środowiska, w którym mieszka rodzina. Częste kontakty studenta z rodziną w okresie studiów mogą utrwalać dotychczas opanowane wzory uczestnictwa w kulturze. Kontynuacja aktywności kulturalnej dostosowa-

wanej do ukształtowanych wzorów stanowi kulturową barierę utrudniającą opanowywanie nowych wzorów, innych wzorów, kształtowanie się aspiracji kulturalnych odpowiadających społecznemu statusowi studenta. Inną konsekwencją opisanego stanu stanowi znaczną amorficzność kultury młodzieży studenckiej i skromny udział tradycji, wartości i wzorów tej kultury, w procesie adaptacji studentów I roku do układu instytucjonalnego uczelni.

Analizując aktywność dydaktyczną studentów uczelni nauczycielskiej na której są takie kierunki studiów jak filologia polska, wychowanie muzyczne, pedagogika kulturalno-oświatowa uwzględnić trzeba oczekiwania różnych kręgów społecznych miasta macierzystego dla uczelni adresowane do studentów. Wśród oczekiwań już zdefiniowanych przednie miejsce zajmują te, które uwzględniają specyfikę kultury studenckiej lub specyficzne sposoby manifestowania zbiorowego uczestnictwa w imprezach kulturalnych. Dokładniejsze rozeznanie w zakresie charakteru oczekiwań i towarzyszących temu rozczarowań lub przynajmniej niedosytu przydatne będzie w ustalaniu standardów kultury studenckiej obecnych w świadomości różnych kręgów społecznych miasta. Normatywna koncepcja kultury studenckiej zawarta w oczekiwaniach tych kręgów społecznych spójna jest ze statutowym rozumieniem statusu młodzieży akademickiej, mniej z realnymi możliwościami osobowymi i instytucjonalnym przygotowaniem kolejnych roczników młodzieży akademickiej. Źródłem wygórowanych oczekiwań w stosunku do studenckiej kultury może być redukcja jej specyfiki do form prezentacji zbiorowych, widowiskowych. Mniej imperatywne są postulaty kręgów społecznych miasta, gdy odnoszą się do naukowych aspiracji lub osiągnięć studentów uczelni nauczycielskiej.

Na tle analizy możliwych definicji uczestnictwa studentów w kulturze formułowanych poza środowiskiem akademickim omawiać trzeba oddzielnie realizację ich aspiracji kulturalnych w instytucjach kultury rozlokowanych w mieście. Powstanie zespołów muzycznych w środowiskach zamieszkania rodziny studenta, doskonalenie tam umiejętności muzykowania, korzystanie z gratyfikacji artystycznych otrzymywanych przez zespół — wszystko to sprawia, że znaczenie wychowawcze muzyki młodzieżowej bardzo odbiega od potencjalnego. Także uczestnictwo w Lubuskim Zespole Pieśni i Tańca redukuje szanse tworzenia analogicznego zespołu w środowisku studenckim, upowszechniania umiejętności tanecznych, wiedzy o tańcu, wartościowania sztuki tej w jej bardziej złożonych, bogatych artystycznie postaciach. Natomiast sprzyja rozwojowi artystycznemu każdego studenta, który do zespołu należy.